

מקורות התורה

48 - הראשונים - הראש

מכללת מבשרת ירושלים

רבינו אשר

ש"ס ומלמד זאת עשה עוד פ' הנק' חוס' הרא"ש
ק' על קצת מוסד' נדפסו, והם צננים על מוספות
שניות וזעיס, וזעיסה עשה, וש"ס וס' אורחות
ל' והוא דרם מוכר והדרכה, שמונה צננים וזעיס
לו רבינו יחיאל בבורו פסוקי דמזמור, עולמים, וזעיס
ש"ה' ראו להיות מבני עלי' אלא שדחשוני מפני שלא
היה חסד, והפ' גס הוא על פני אביו, ואחרי רבינו
רבינו יהודה ה"ה רד"ש, והוא חסד אל ספר חסד
ואחר פטירה אביו נמנו אחריו ושני נוסד חסד
ק' ימיו ראו לעמוד העיר והיותו כל הדעה ועשו
שנים כמה ש"ה נומנין מקדס ונשחמדו אחר
רבינו אליקים, אשר חסד פיר מהנה, וז"ל חסן
הירח, וקנו של המרדכי, ר' משה, ורבי אלעזר
נלם ה"ה תכנים בטוילטל וזיכור פסקים וש"ס
על התלמוד ונלמד ממנו וזרס
מלמד ר' יעקב בעל הטורים שנאמר
באשכנז, ורבינו הרא"ש, גוע וקן ושנע
ימים בש"ה ה"פ פ"ח ל' חסדס מהחשון
ומיד חוק חסדס חסדס מהחשון רוב
היהודים ש"ה חסד מלך חסד:

המאמור הגדול נזר החכמים רבינו אשר הרא"ם, נולד בשנת
בשנה העשרים לארץ הששי לאביו הרב ר' יחיאל שה'
מגדולי הדור ובעל מקובל, חתן רבינו אליעזר בר נחמיה הראב"ן, ונמך
מאביו ואצל רבו המובהק רבינו מאיר המהר"ם מטרונגובר צידח
עם רבינו בעל המרדכי, ועלה לגלות עד שנשבע לרשן על כל
דורו, וכשפרצה בשנת ה' ע"ג הרב ואבדון רח"ל וכמה אלפים מבני'
הגלו עקב"ם, ברח מאשכנז, הוא ויביתו והלך עד ירד עד שבה
לעיר מוטרנסה שם חרף לא ראה לשבת שם כיון שראה שה'
היהודים נולדים חכמה חיותות בדם והלך לעיר טולטליה
ואשר בספרד ושם נבחר לר"מ למ"מ רבינו יונה החסיד, ומכל פנות
החולין נהיו ארזי מלמדים רבים, הוא ה' מקנה קולות ה' נגד השפיל'
והפילוסופים דורו ותמן רבינו אבא מררי ירחי מחכמי לוילי בע"ם מנחת
גהלות, והוא ורבינו הראב"ם עשו

חרם על הלומדי חכמת חלונות כי
סנה גדולה הוא לדורות, ויהי כי
ארכו הימים אחרי הרי"ף והרמב"ם
הא"י

ועד אשר דברי חכמים, מלמד מה שנחמדם משלו בפלפולו, עמד וכזה חיבור גדול והוא כולל ספר האלפסי והוסף עלי' עוד בעלי גרפת אשכנזי וספרד ועל ידיהם נמחדשו ונשחזרו כמה וכמה הוראות תוס' ושאר דברי חכמים, מלמד מה שנחמדם משלו בפלפולו.

דברי חמודות

מזה"ר ר' יוס טוב ליפמאן ה"ה העללער, נולד לאחר פטירת אביו
הה"ר נתן ז"ל בשנ"ה ש"ט, והתגדל על דברי זקנו הרה"ג
משה הלר וזאת ערעין ראב"ד בנת"ד אשכנז, מבזע רבינו
נתן בעל הערוך, ולאח האל המהר"ל מפראג, והגאון ר"י גינזבורג
ואח"ה גי' בעל עוללות אפרים אב"ד פראג, ובעדו בן ח"י סנה הי'
ומו"ץ ור"מ שם, אלא שמו הלך וגדול, ונאס נגדו הגי' ר' אהרן
המאמזש האומים, שם שלוש שנים חידר פירושו הגדול וחסד יו"ט
בעל המשניות, בשנ"ה שפ"ד נתקבל לאב"ד וינקלצבורג, ואח"ה שנה
לאב"ד בורען, ובש"ה שפ"ו נבחר לראב"ד בפראג ושם נהג בשאלות
המתקפות ולא נאס פנים בתורה אפי' נגד גדולי העיר ובעדו
ואח"ה לו נאס הרכה שפרסו בו מלה, ובשנ"ה שפ"ט קמו
באש"י לביעל רעים וחטאים והלשינו אותו לפני שרי המלוכה עם
העליות שרן ריפקד הקיסר לאסרו בשלשלות מחסו והלחיכו
למשפט הגדולה בורען, ש"ה סנתה נפשות, אך מרוב ההשמלות
ששטשו פתניו דק"ק וייטן, ובתוכם גם שרים של הנכרים שהכירו
ערכו הרם, רדעו שבעליות וברכ"ה האשמושה, ומי נקר הוא מכל
עון ופשה, הלילו אותו מתשפט מות, וצד"ה מנח"א יאל מדי האסורים אף
הידועו אותו מתשבתו שאינו רשאי להיות רב ואב"ד בכל מדינות השם
לאב"ד עמבורי, בפולין בשנ"ה שפ"ב, ונאס בשנ"ה שפ"ה לק"ק לאדמיר
הגאון הכ"ה ז"ל, וגם שם קנה לעלמו שוואים הרבה מפני התקנות גדולו
האסור לקנות דבנות כספם מהר של העיר, אך עמד בתקפו בקבלת ה' בן
על מיכוריו, שימלא הארץ דעה, ובתנ"ס טוב טעם על פי' רבינו צחי, דרכ
הנזשים, פרטת החדש עה"ל קדשה הרמזמ"ס, נזרת היות על בן
שפסרם שכן שלם, עשה, על הרל"ש ז"ל הוא' ס' דבר המה אשה ר' נק
באשר הוא יפוטו אלינא דהלכתא ע"פ סחימות פבור הרל"ש' והוספי'

קרבו

הדבארן ר' נתנאל ווייל גולד למספחה מיוחסת בישראל, לאזוי הי' מוה"ר נפתלי ב"ר משה מאיר נדד הנאמן בעל שו"ת מהר"י ווייל מגוש המהר"ם מרומנובורג, צוויילערשטס באשעפונג, ויהי' ולתלמיד מובהק אלץ גיבור הי' בעל אצל אברהם, ויהי' מדייני מו"ס בערלאך, אומ"ק ונבחר לאב"ד ור"מ בקארלסבורג וכל מדי' באדען ושם היצר ספרו קרבן נתנאל על פי' ההל"ם ואחריו נדפס ספר נתיבי חיים על סט"ז וכו' ואל ונס' נמשך שו"ת ודרשות על הפרשיות בם' וזרע נתנאל, ובספס שי' בשנת ה' תקצ"ט; עלתה נפשו למנוחה;

וְהוּלָא קְדִישׁוֹנֵי, בִּן הַיָּד, יִשְׂרָאֵל הִנְקֵרָה מִהֶרֶץ
 בִּקְוָה וְיִלְלָה, וּמִשָּׁם הֵלֵךְ לְלִמּוּד אֵלֶּל הַבְּאֹהַב בִּן
 מֵה' גִּבְרִיָּאל מִקְרָאָה, וְיָדוּ בְנֵי מִי חוֹפֵר הַרְבֵּי
 וְרֹבֵדִים הִכּוּ לְאֹרֻר וְהָיָה מִינֵי דִבְרֵי שֶׁ הָיָה בְּמִלְחָמָה
 בְּעַל הַשָּׁרָף, וּבְשֵׁם חֲפָז בָּרָה עִם גְּדוּלֵי הַיָּד
 וְלֹא אִתְּחַל בְּהַתְּמִים שָׁם, וְגַם שְׂמִי בְּנֻחִי הַקְּטָנוֹת
 עַל בְּנֵי צִדְיֹתוֹ הוּלָךְ בְּדִלּוֹת הַמֶּלֶךְ, בָּא לְקִרְאָה עַל
 לְשׁוֹן לְשׁוֹן אֶל גִּבְרִיָּאל וְיִלְלָה רִאשׁוֹן אֶת־הַקְּטָנוֹת, הַתְּמִיל
 וְיִכְוִן לֵאמֹר אֵלֶּי שֶׁ הַשְׁמִיר אֶת־יְדֵי הַרְבֵּי שָׁם, רִבִּי
 מִתְּפִירָה רָחוּ, וְכֵן אֵלֶּי כְּמֵה עֲשִׂיתִי, וְאִתְּמַר שֶׁמֶלֶךְ
 מִתְּפִירָה שֶׁלֹּא אֶת־שְׂדֵה שֶׁ הָיָה בְּדִבְרֵי מֵה מִתְּפִירָה
 וְיִי וְשֵׁמָּה אִתּוֹ בְּשִׁמְחָה גְּדוּלָה כְּרִיעִים הַאֲהוּבִים, מִשָּׁם
 יִדְרִיךְ מִתְּפִירָה, וּבְכָל מָקוֹם צוּר וְשֵׁרָף אֶת־מִזְבֵּחַ דְּבִירִים,
 אֲסִפֵּיהֶם הָיָה, וְכִרְכַּם שְׂמֹאל, וְעַל שֵׁרָף אֶת־רִדְסָם עַל־
 אֲסִפֵּיהֶם שֶׁהָיָה בְּנֵי הַרְבֵּי אֲרָלוֹת, וּמוֹנִי שָׁם:

פלפולא חריפתא

ההרב בעל חוספוט יו"ט, היצר את זה כשהגיעו לשנת בינה, ארבעים שנה לימי ח'י, והוא ביאור בגמ' על פי הרא"ש לפרק נזיקין ומרגל כפומא דמי מדרשא, שמי שאינו מעיין בפירושו על נזיקין הרי הוא חובל ומזיק לגופו, וכן עוד חלק א' על דבריו וחולין שגח מכל הק"ט שששה על פסקי הרא"ש, וע"כ אלו הרי הם קרוב נתחלל, והרע בעצמו שט, ומיזרו על פסקי הרא"ש דמסכת מועד ומזים על ד"ה להלמה, ועוד יש לרבות ספר אורח הנה' תבילת יצבה, אשר זו יספור טרם ומוזג ויחזיק על פסקי המהוס ד"ה שהלוי:

קיצור פסקי הרא"ש

הגאון ר' יעקב בעל הטורים נא בזה החיבור לעשות פירוש בטוב טעם ודעת אך בלשון קצרה ע"פ סימנים למי סדר המסכתא הנכלל כל דין ודין העולה בפירושו הג' של אבני הגאון ו"ל (וליותר פרשם גדולתו עי' למען במיבורו הג' ארבעה טורים);

1. BIOGRAPHY OF THE ROSH

c.1250	Born in Germany into a distinguished Rabbinic family and descended from Rabbeinu Gershom
1260s	Studied under his older brother Chaim and subsequently under the Maharam Mirottenburg
1283	Send his son Yehuda to live in Spain
1298-9	The Rindfleisch Massacres: - A Bavarian nobleman named Rindfleisch accused the Jews of ritual murder and of desecrating the Catholic host. He led a viscous mob in the wholesale slaughter of the Jewish communities of Southern Germany and Austria. Over 100,000 Jews and 120 communities were destroyed, including the entire community of Nuremberg, including their Rav Mordechai ben Hillel - the Mordecai Hakadosh and his whole family
c1300	The Rosh convened a synod to determine the distribution of property of the victims of the massacres who had left no heirs
1303	Due to rising persecution and fears that he would be captured and ransomed like his Rav, the Maharam, the Rosh left Germany for Montpellier, Provence. He was dissuaded from staying in Montpellier due to the philosophical approach of the Jews there The Rosh himself was independently wealthy as a money-lender but lost his wealth when fleeing from Germany and died in poverty
1306	He arrived in Barcelona, Spain where he was warmly received by the Rashba . He was involved in the Barcelona Decree of the Rashba issuing a ban on studying philosophy under the age of 25.
c.1310	The Rosh became the head of the community of Toledo with full jurisdiction over Jewish affairs. Upon the death of the Rashba, he was acknowledged as leader of Spanish, as well as German, Jewry The Rosh remained an Ashkenazi, although living in Spain. Spanish Jewry was thus influenced by Ashkenazi ideas including a strict opposition to the study of philosophy. His main students were Rabbeinu Yerucham and his 8 sons, the most famous of which is R. Yaakov Ba'al HaTurim
1328	died in Toledo

2. TORAH WORKS OF THE ROSH

Halachic Compilation (the Rosh)

written following the Talmudic tractates and not in a new codified form like the Rambam. The Rosh quotes opinions - Rif, Tosafot, Rambam before giving his own opinions. This work became the standard halachic text before the Shulchan Aruch

The Shulchan Aruch used the Rosh as one of his 3 sources of psak in formulating the Shulchan Aruch

Teshuvot

Tosafot HaRosh

A collection of the Tosafot's commentaries on the Talmud with the Rosh's own input

Commentary on parts of the Mishna Orchot Chaim

Zeraim (except Berachot) and Taharot
a short ethical work

3. COMMENTARIES ON THE ROSH

- Korban Natanel
- Ma'adanei Melech
- Ma'adanei Yom Tov
- Lechem Chamudot
- Pilpela Charifta

Rav Nataniel Weil

Rav Yom Tov Lipman Heller (The Tosafot Yom Tov)

ditto

ditto

ditto

4. THE AGE OF MASS EXPULSIONS

Frequent antisemitic attacks and pogroms increasingly involved accusations of :-

- ritual murder
- blood libels
- desecration of the Catholic host

The Jews were expelled from the following areas in the following years:-

1290	England	1439	Ausburg
1293	Naples	1442	Bavaria
1306	France	1454	Moravia
1360	Hungary	1453	Breslau
1381	Strasbourg	1475	Trent
1384	Lucerne	1485	Peruggia
1408	Berne	1486	Gubio
1421	Vienna	1490	Geneva
1421	Linz	1491	Ravenna
1424	Cologne	1492	Spain
1428	Freiburg	1497	Portugal
1436	Zurich		

5. BIOGRAPHY OF THE TUR - R. YAAKOV BEN ASHER (BENAROSH)

1275	Born in Germany into a distinguished Rabbinic family and descended from Rabbeinu Gershom
1280s	Studied under his father, the Rosh
1303	Fled with his father to Spain
1328	Upon the death of the Rosh, his brother Rav Yehuda took over as head of the community in Toledo (and in fact married two of his nieces in order) The Tur was extremely poor in Spain - he records that he did not have enough money for Shabbat clothes
c.1340	Left Spain to settle in Eretz Yisrael but died on route in Chios, Greece

6. TORAH WORKS OF THE TUR

Kitzur Piskei HaRosh	a compilation of the halachic rulings of his father
Ba'al HaTurim	a short commentary on the Torah, often focussed on the 'Remez' level of the pesukim, including gematriot and comparisons with other such usages in the Tanach
Perush Hatur HaAruch	A longer and more detailed perush, giving insights particularly into the commentary of the Ramban
Arba Turim (the Tur)	A new codification of halacha based largely on the halachic positions of the Rif, the Rambam and of his father, the Rosh but also bringing in the other views of Geonim and Ba'alei HaTosafot

יבנו

הפארת שמואל

כָּל־כֶּלֶל : (ב) וּמִתְעַבֵּב

פרק שני [א] היג לכס שוכא דארזא עד בעלמא הוא בעמדיחא : [ב] ודחקו לפרס בן ל

שם פשתן כמו קגבוס

7. THE ARBA TURIM

<i>Orach Chaim:</i>	dealing with everyday halachot, including the Sabbath and festivals, the prayers and the Mitzvot which one has to observe every day
<i>Yoreh Deah</i>	dealing with 'issur veheter', mainly with the laws of kashrut, shechitah and all questions of the Jewish dietary laws. It also contains the laws of idolatry, vows, charity, the study of the Torah, laws of mourning, etc
<i>Even Haezer</i>	dealing with the laws of marriage and divorce and Jewish family life
<i>Choshen Mishpat</i>	dealing with Jewish civil and criminal law

Differences between the Tur and the Mishne Torah of the Rambam:-

- The Tur includes only the current halachot; the Rambam includes ALL Torah
- The Tur includes only practical halachot; the Rambam also deals with ideology and Torah philosophy
- The Tur quotes sources; the Rambam does not
- The Tur often brings opinions without a final psak; the Rambam's aim is to give one psak
- The Tur introduced a new format for his code, not based on the Rambam and (unlike the Rosh and Rif) not based on the mesechtot of the Talmud

8. STANDARD COMMENTARIES ON THE TUR

• Beit Yosef	Rav Yosef Karo (Shulchan Aruch) (1488-1575)
• Darchei Moshe	Rav Moshe Iserlis (Remo) (1530-1572)
• Bayit Chadash (Bach)	Rav Yoel Sirkes (Pnei Yehoshua) (1561-1640)
• Drisha U'Prisha	R. Yehoshua Falk (1555-1614)

TUR

בית יוסף   יורה דעה פא דברים היוצאים מן החי   בית חדש   א

פא פרטי רחמי דינים המיוחדשים המבוארים בזה הסימן

[א] מי רגלי אדם מותרים: [ו] תינוק עד מתי יונק:

חל"ב בהמה זחיה טמאה או טרפה וצירה וכו' אסורים. פסוק
צמר קמח דגבורות (ו.) דחל"ב בהמה טמאה וצירה אסור ודין חל"ב טרפה

פשוט צפרק כל הנשר (קטו): ובצפרק
צהמה המקשה (פס). וכן כהנו הרי"ף
(יט). והרא"ש (פי נג) צפרק אלו טרפות.
וכמד הדמב"ס צפרק ג' מהלכות
מאכלות אסורות (ה"ו) שאלף על פי
שאלו צהמה טמאה אסור מן המורה אין
לוקין עליו שנאמר (ויקרא יא ט) מנשרם
לא תאכלו על הנשר הוא לוקה ואינו
לוקה על המלץ: וב"ש דמי רגליה
אסורים לא שנא דחמור וכו'. צפרק
קמא דכורות (ו). צנו מיניה מרב שם
מי רגלים של חמור מהו ומיניעי ליה
דקוסים וגמלים דקוסים וגמלים לא
מיניעאל להו דלא עפ' דרמו תלבו
מיא עול מלא צפרק **3** צהמה
דחמור דעירי דמלא **3** צהמה
קא מימלצי ואסורי או דינמא מיא עול
מיא נפוק ואפי' דעירי הגלים דבישרא

הוא א"ל רב שם חנינוה שהיואל מן הטמא טמא מטמא לא קאמר אלא
מן הטמא והני גמי מינא דטמא נינהו. ופירש רש"י מטמא. הו משמע
מגופיה דטמא מן הטמא משמע מינו של טמא הן דרמו לחלב. ואיכא דאמרי
דקוסים וגמלים לא קא מיציעא להו דלא שמו להו אינשי כי קא מיציעא
להו דחמור דשמו אינשי דמעלו לירקונא מאי אמר להו רב שם חנינוה
היואל מן הטמא טמא והני גמי מטמא אהו. ופירש רש"י והני גמי מטמא
אהו. שבחוך הטמא היו ואף על גב דלאו מגופיה מימלאן אסור. ומשמע
דלוישנא בנראה בכל מי רגלים דטמאה קא מיציעא ליה אלא דנקט מי רגלי
דחמור משום דאורחא דאינשי למישימי ויטון דפשט ליה לאיסורא שמעינן דכל
מי רגלי טמאה אסורין. ונראה מדברי הרא"ש שם (פ"ו) דהלכתא כלשנא
בנראה להחמיר בשל מורה אבל הרמב"ם כתב בפרק ד' מהלכות מאכלות
אסורות (ה"ט) עוד הבא כנגד פניו של חמור מותר באכילה מפני שהוא כמו
הפרסה והמי רגלים שהן מותרין נראה שהוא פוסק דאפילו מי רגלים דחמור
בנראה דאסורין הם וזה חזקה דאפילו אם חמצי לומר דקצר דלית הלכתא כלשנא
בנראה דאסורין היינו להחמיר מי רגלים דקוסים וגמלים אבל מי רגלים דחמור
דלוישנא קמא גמי אסורי איך יתכן להחמירם והרב המגיד נדחק בפרק ג'
(ה"ט) כדי לתרץ זה: **כתב** המדרי בפרק שמונה שרשים (שם פ"ט שם)

פרישה

אִסְכּוּר צְהֵמָה עֵתָּהּ וְאִסְכּוּר אֶבֶר מִן הַיָּד וְאִם כֵּן הוּא אֲמוּנָה הוֹאֵל וְהוּא
אִסְכּוּר אֶבֶר מִן הַיָּד בְּהוֹרֵה הוּא נִמְי אִסְכּוּר חֶלֶב עֹמֵם בְּעֵמָה לְהִי אֲלִיעֶרֶךְ קֹרֵא
אִסְכּוּר: (ב) וְיִי רְגִלָּהּ לֹא שָׂא מִי רְגָלִים שֶׁ חֲמוּר לֹא שָׂא שֶׁ שָׂא
הַדְּמָה: מִשּׁוּם דְּבִמְצֵא לֹא מִיִּצְעֵא אֵלָּא כֵּל חֲמוּר הוֹאֵל וְעִמְרֵי הֵם וְגַם יֵם
יִצְעֵן אֲחֵר לִיקְנוֹת וְלִי מִי דִפְטָה הֵם כּוֹלן אֲסֻרִּים לְכֵן כִּבֵּשׁ רִבּוּי לִ"ש וְיִי
סָרְיִן שָׂא מִי רְגָלִים וְלֹא חֲשִׁבִין לֵה לִפְדֵּא מִשּׁוּם דְּלִמְרִין כְּמוּ דְּלִשְׁחִיבִין
י חֲמוּר יִפִּין הֵן לִיקְנוֹת כְּמוּ כֵן יִפִּין שָׂא מִי רְגָלִים לִשְׂאֵר עֲנִיִּים אֵלָּא
מִן יוֹדְעִין וְכֵן כִּבֵּשׁ מִי עֵין שֶׁ בְּדִ"ה עוֹר הַבָּא כְּגַד פְּטוּי שֶׁל
יִסְכּוּר וְעִינֵי דְרִשָּׁה:

פסא (6) חלם בהמה וחיה טמאה כ"י אסורין. נפרק קמא דנכסות ויפך זה מקרא והא דלריך קרא לנאסור ולא חסרין ליה מסנדה הוהיל והיא אסורה ממילא אף מלגה אסורה משום דהוא למינא מדהחיר לך קרא חלב בהמה וסבורה דנכתיב חרץ ובה חלב ודבש ואי לא דשרי היכי שבתתה קרא ולא מילני נכר אחר הבא מן המי דמוסר וזולת חלב ודבש והוא למינא דגם טמאה מותר לך איתריוך קרא ללמד שאסור ואע"פ ד"ל שגוי חלב עמא דגלגלו איסור אלא מן המי היחיד הכס אסורה וטעם אלא אף אם נאמר דאסורא חזר מן המי הוה חלב חסר חסרה בהמה טמאה והיא טמאה מנקמות עומד איסורה והכלה קושטא דלזכותה למה לי קרא לאסרה ו"ל דהא מטאור לעיל סימן ק"ב דלא חלו מרי איסור

דרישה

[illegible]

פסא [א] וסי רגליה לא שניא מי רגלים של חמור לא שניא של שאר בהמה וחיה הטמאה אפורין. בפרק קמא דבכורות בעו מיניה מרב ששת מי רגלים של חמור מהו ויתביעי לה דסוסים וגמלים דסוסים וגמלים לא מביעי להו דלא עכירי ולא רמי לחלב מא עול מיא ופסא כי לא מביעא להו דחמור דעכירי ודמי לחלב מביעא אפמינא